

การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมของหลวงธรรมมาภิรมย์ (ถึก จิตรกรถึก)

นางจารีต เชาวน์นทค

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาภาษาไทย

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2529

ISBN 974-566-648-3

013194

I45265249

2

AN ANALYTICAL STUDY OF LUANG THANMAPHIMON
(THUK CHITRAKATHUK)'S LITERARY WORKS

Mrs. Jareet Chaokhantod

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts
Department of Thai
Graduate School

Chulalongkorn University

1986

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมของหลวงธรรมมาภิรมย์
(ถึก จิตรกลึก)

โดย

นางจาริด เชาว์ขุนทด

ภาควิชา

ภาษาไทย

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อารดา กิระนันทน์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์ เล่มนี้ เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

.....
.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.สรชัย พิศาลบุตร)

รักษาการในตำแหน่งรองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนรักษาการในตำแหน่งคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
.....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ศรี แยมณีดดา)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณ เกรียงไกรเพชร)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อังอร สุพันธุ์วิชัย)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อารดา กิระนันทน์)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมของหลวงธรรมมาภิรมย์
(ถึก จิตรกถึก)
ชื่อนิสิต นางจารีต เชาวน์นทค
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อารดา กิระนันท์
ภาควิชา ภาษาไทย
ปีการศึกษา 2528

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อรวบรวมและ เผยแพร่ผลงานของหลวงธรรมมาภิรมย์ ทั้งที่เป็นตัวต้นฉบับตัวเขียนและที่ตีพิมพ์แล้ว การศึกษามุ่งวิเคราะห์ทั้งในด้านรูปแบบ ส่วนประกอบของเนื้อหาในวรรณกรรมอันได้แก่ โครงเรื่อง สารสำคัญของเนื้อหา ตัวละคร คุณค่าของเนื้อเรื่อง และลักษณะดีเด่นในวรรณกรรมของท่าน ซึ่งได้แก่การ เลือกใช้คำที่ไพเราะงดงาม ทั้งด้านเสียงและความหมาย การใช้ความเปรียบ บทพรรณนาและลักษณะคำประพันธ์ที่มีความสอดคล้องกลมกลืนกัน

ผลของการวิจัยพบว่า วรรณกรรมนิทานของหลวงธรรมมาภิรมย์ มีทั้งที่นำเค้าโครงเรื่องมาจากชาดก จากบทละครของเชกสเปียร์ และที่แต่งขึ้นเอง วรรณกรรมนิทานบางเรื่อง หลวงธรรมมาภิรมย์สามารถดำเนิน เรื่องให้มองเห็นความขัดแย้งที่เด่นชัด อันมีผลต่อการดำเนิน เหตุการณ์ในเรื่องอย่างสม เหตุสมผล และสามารถดำเนิน เรื่องไปสู่จุดคลี่คลายในตอนจบได้อย่างสมจริง ส่วนวรรณกรรมประเภทที่ไม่มีตัวละครมีสารสำคัญของ เนื้อหาตรงตามวัตถุประสงค์ในการแต่ง เช่น วรรณกรรมนิราศ วรรณกรรมคำรา วรรณกรรมสดุดี วรรณกรรมที่ใช้ในพิธีการและวรรณกรรมคำสอน นอกจากนี้วรรณกรรมของหลวงธรรมมาภิรมย์ ยังมีลักษณะ เด่นในด้านศิลปะการประพันธ์อีกด้วย กล่าวคือท่านมีความสามารถในการแต่ง บทพรรณนา โดยเฉพาะบทพรรณนาธรรมชาติได้อย่างน่าประทับใจด้วยศิลปะการ เลือกใช้ ถ้อยคำ ความ เปรียบ และลักษณะคำประพันธ์ที่เหมาะสมมีความสอดคล้องกลมกลืนกัน

กล่าวได้ว่าวรรณกรรมของท่านมีคุณค่าทั้งในด้านเนื้อหา และเชิงวรรณศิลป์ สมควรที่จะได้รับการเผยแพร่ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

ข้อ เสนอแนะ เกี่ยวกับการวิจัย เรื่องนี้ คือ ควรมีการค้นคว้ารวบรวมและศึกษาวิเคราะห์ผลงานของกวีท่านอื่นซึ่งมีคุณค่า แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย เพิ่มขึ้นอีก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thesis Title An Analytical Study of Luang Thanmaphimon
 (Thuk Chitrakathuk)'s Literary Works
Name Mrs. Jareet Chaokhontod
Thesis Advisor Assistant Professor Arda Kiranand
Department Thai
Academic Year 1985

ABSTRACT

This thesis aims to collect and disseminate both the original and printed literary works of Luang Thanmaphimon, a widely admired poet between 1881-1930. The study discusses the literary forms and elements of the works including plot, subject matter, character, and other major aspects in his works, namely the selection of words meticulously arranged for their harmonious sounds and distinct meanings as well as the appropriate employment of various literary comparisons and descriptions.

The study reveals that some of Luang Thanmaphimon's literary works were adapted from the Buddhist Jataka and some from Shakespeare's plays, and others were his original creation. The poet successfully constructed the story to reveal the point of conflict and to clearly lead to a realistic resolution. In his practical, non-character writings, the content perfectly serves the purpose of writing, such as Niras, text book, literature in

praising of certain person, literature used in ceremony and didactic literature.

In addition, Luang Thanmaphimon's literary works are also recognized for the artistry of the writing. He had a great ability of writing impressive description, especially the description of nature, using appropriately selected words, imagery and genre. His words are of high quality both in moral content and literary value. Therefore, they should be widely disseminated.

For further studies, there should be more research and study on valuable works of other unknown poets.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะสำเร็จลงมิได้ถ้าปราศจากความเมตตาของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อารดา กิระนันท์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ให้ทั้งความรู้ คำแนะนำ สละเวลาตรวจแก้ด้วยความเอาใจใส่ ทั้งยังให้กำลังใจจนผู้วิจัยสามารถ เขียนวิทยานิพนธ์นี้ เสร็จลงทันเวลา ผู้วิจัยตระหนักและซาบซึ้งในพระคุณอันหาที่สุคติได้นี้ เป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ศรี แยมันตดา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณ เกรียงไกรเพชร และผู้ช่วยศาสตราจารย์อิงอร สุพันธุ์วณิช
ที่กรุณาให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลงอย่างเรียบร้อย

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ช
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาของปัญหา	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
แนวเหตุผลหรือสมมุติฐานของการวิจัย	6
วิธีดำเนินการวิจัย	6
ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย	7
ข้อตกลงเบื้องต้น	7
2 ข้อมูลพื้นฐานของวรรณกรรมของหลวงธรรมาภิมณฑ์	8
2.1 วรรณกรรมนิทาน	8
2.1.1 นิทานคำกลอน	9
2.1.2 นิทานคำฉันท์	10
2.1.2.1 ปฐมวดีคำฉันท์	10
2.1.2.2 ชาลสิภีเศกคำฉันท์	11
2.1.2.3 วินิศจวานีคำฉันท์	11
2.1.2.4 เปรีคลิศคำฉันท์	12
2.1.2.5 กฎาหกคำฉันท์	13

บทที่

2.2	วรรณกรรมนิราศ	14
	โคลงนิราศวัชรวก	14
2.3	วรรณกรรมตำรา	14
	ประชุมลำนํ้า	14
2.4	วรรณกรรมที่ใช้ในพิธีการ	15
2.4.1	คำฉันท์ดุขภูสีงเวยพระเสวตรฉัตร	15
2.4.2	คำฉันท์ดุขภูสีงเวยกล่อมพระเสวตรวชิรพาหะ ...	15
2.5	วรรณกรรมสดุดี	16
2.5.1	รัชมิ่งคลาภิเศกคำฉันท์	16
2.5.2	ฉันท์สรรเสริญวัดจักรวรรดิราชาวาศ	17
2.5.3	ฉันท์อำนวยการไชยมงคลแก่เจ้าพระยาพระเสด็จ สุเรนทราธิบดี	17
2.6	วรรณกรรมคำสอน	18
	กลบทสุภาสิต	18
3	เนื้อหาวรรณกรรมของหลวงธรรมมาภิรมย์	19
3.1	โครงเรื่อง	20
3.1.1	โครงเรื่องของวรรณกรรมนิทาน	21
3.1.1.1	โครงเรื่องประเภทจักร ๆ วงศ์ ๆ	21
3.1.1.2	โครงเรื่องที่เป็นเรื่องของสามัญชน	24
3.1.2	โครงเรื่องของวรรณกรรมประเภทไม่มีตัวละคร ..	26
3.1.2.1	โคลงนิราศวัชรวก	26
3.1.2.2	คำฉันท์ดุขภูสีงเวยกล่อมพระเสวตรวชิรพาหะ	27
3.1.2.3	ประชุมลำนํ้า	27

บทที่

3.2	สาระสำคัญของเนื้อหา	28
3.3	ตัวละคร	30
3.3.1	กฏาหก	31
3.3.2	ปอเที้ย	34
3.4	คุณค่าของเนื้อเรื่อง	37
3.4.1	วรรณกรรมนิทาน	37
3.4.2	วรรณกรรมนิราศ	38
3.4.3	วรรณกรรมสดุดี	38
3.4.4	วรรณกรรมตำรา	39
3.4.5	วรรณกรรมที่ใช้ในพิธีการ	40
3.4.6	วรรณกรรมคำสอน	40
4	ลักษณะดีเด่นในวรรณกรรมของหลวงธรรมาภิรมย์	42
4.1	การเลือกใช้คำ	42
4.1.1	การใช้คำที่ก่อให้เกิดความงามด้านเสียง	42
4.1.1.1	การเล่นเสียงสัมผัส	43
4.1.1.2	การเล่นเสียงวรรณยุกต์	50
4.1.1.3	การเล่นคำอักษาส	51
4.1.1.4	การเล่นคำซ้ำ	53
4.1.1.5	การเล่นคำกร่อน	56
4.1.1.6	การเล่นคำแผลง	57

บทที่

4.1.2	การใช้คำที่ก่อให้เกิดความงามด้านความหมาย ...	59
4.1.2.1	การใช้ถ้อยคำที่มีความหมายเด่น	59
4.1.2.2	การใช้คำหลากหลาย	61
4.2	การใช้ความเปรียบ	65
4.2.1	ความเปรียบที่มีคำเชื่อมโยง	66
4.2.2	ความเปรียบที่ไม่มีคำเชื่อมโยง	70
4.3	บทพรรณนา	74
4.3.1	บทพรรณนาธรรมชาติ	75
4.3.1.1	การพรรณนาในลักษณะที่เหมือนจริง ..	75
4.3.1.2	การพรรณนาในลักษณะที่งดงาม เกินความเป็นจริง	78
4.3.1.3	การพรรณนาโดยเชื่อมโยงกับอารมณ์ ความรู้สึก	87
4.3.1.4	การพรรณนาธรรมชาติในด้านร้าย	91
4.3.2	บทพรรณนาความรู้สึก	94
4.3.3	บทพรรณนาความงามของตัวละคร	99
4.3.3.1	การพรรณนาชมความงามทั่วไปของตัวละคร	99
4.3.3.2	การพรรณนาชมส่วนของร่างกายโดยเจาะจง	101
4.3.4	บทพรรณนาบ้านเมือง	105
4.3.5	บทพรรณนาขบวนทัพ	110
4.4	ลักษณะคำประพันธ์	114
4.4.1	โคลง	114
4.4.2	กลอน	117

บทที่		
4.4.3	กาพย์	122
4.4.4	ฉันท์	125
5	บทสรุปและข้อ เสนอแนะ	131
บรรณานุกรม	134
ภาคผนวก	138
ภาคผนวก ก	ประวัติหลวงธรรมาภิมณฑ์	139
ภาคผนวก ข	เนื้อ เรื่องวรรณกรรมของหลวงธรรมาภิมณฑ์	155
ภาคผนวก ค	ตัวอย่างวรรณกรรมบางตอนจากบาง เรื่องที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์	164
ประวัติผู้ เขียน	171

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย